

*Milica Popović**

Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu

ORCID: 0009-0004-9607-4123

НАЧИН ОБРАЧУНА СНИЖЕЊА ЦЕНЕ КОД УГОВОРА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ**

САЖЕТАК: Право купца на снижење цене представља институт римског права који је временом постао широко прихваћен у правним системима са континенталном правном традицијом. Код међународне продаје робе, од посебног значаја је чл. 50. Конвенције Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе који регулише ово право. У раду се анализира начин обрачуна снижења цена као једно од спорних питања у вези са остваривањем права на снижење цене, у смислу чл. 50. Конвенције. Ради целовитог сагледавања проблема, у раду је дат приказ историјата настанка, извора права на снижење цене код уговора о међународној продаји робе, као и услова за примену. Централни део рада јесте питање начина обрачуна снижења цене, са посебним освртом на време и место одређивања вредности саобразне и несаобразне робе ради њиховог поређења и примене формуле обрачуна. Ова питања су била спорна још приликом доношења саме Конвенције, а и данас су предмет дискусија у правној теорији, док је судска пракса недовољно усаглашена. Циљ рада јесте извођење закључка о начину обрачуна снижења цене, путем анализе одредаба Конвенције, решења датих у теорији, као и судској пракси.

* e-mail: popovicmilica321@gmail.com, studentkinja doktorskih studija.

** Рад је примљен 13. 9. 2023, измењена верзија рада достављена је 30. 10. 2023, а прихваћен је за објављивање 12. 3. 2024. године.

Кључне речи: снижење цене, уговор о међународној продаји робе, чл. 50. Конвенције о уговорима о међународној продаји робе, начин обрачуна, време обрачуна, место обрачуна

ПРАВО НА СНИЖЕЊЕ ЦЕНЕ КОД УГОВОРА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ

Конвенција Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе¹ (у даљем тексту: Конвенција) регулише посебно правно средство које купцу стоји на располагању у случају када испоручена роба није саобразна уговору – право на снижење цене. Наиме, чл. 50. Конвенције предвиђено је да:

„...ако роба није саобразна уговору купац може, без обзира на то да ли је цена већ плаћена или није, снизити цену сразмерно разлици између вредности стварно испоручене робе у време испоруке према вредности коју би у то време имала роба саобразна уговору. Међутим, ако продавац отклони било које неизвршење својих обавеза у складу са чл. 37. или чл. 48. или ако купац одбије да прими испоруку од продавца у складу са тим члановима, купац не може да снизи цену.“²

Право купца на снижење цене потиче од посебне тужбе из римског права – *actio quanti minoris* која је омогућавала купцу да захтева смањење купопродајне цене у случају када продавац испоручи робу са недостатком.³ Из римског права, право на снижење цене се пренело у многе

¹ The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), *United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods* (Конвенција Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе – у даљем тексту: Конвенција), Vienna, 1980.

² Видети чл. 50. Конвенције. Иако је право на снижење цене било регулисано и чл. 46. Конвенције о једнообразном закону о међународној продаји телесних покретних ствари (Uniform Law on the International Sale of Goods – ULIS) која је претходила доношењу Конвенције, чл. 50. се разликује од одредбе коју је предвиђао ULIS на више начина. Пре свега, у Конвенцији је изричито истакнуто да купац може да снизи цену, чак и након плаћања цене. Такође, предвиђен је изузетак од коришћења права на снижење цене у случају да продавац отклони неизвршење обавеза у складу са чл. 37. Конвенције (отклањање недостатака пре испоруке), а што је био предлог немачке делегације као логична последица позивања на чл. 48. Конвенције (отклањање недостатака након испоруке). Видети детаљније код Schwenger, I., Fountoulakis, C. (2007). *International Sales Law*. Oxford: Routledge-Cavendish, 394.

³ Sondahl, E. (2003). Understanding the Remedy of Price Reduction: A Means to Fostering a More Uniform Application of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. *Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration*, 7 (2), 258.

кодификације континенталног правног система.⁴ С друге стране, англосаксонски правни систем не познаје овај институт, те се његова сврха остварује путем накнаде штете.⁵

Ипак, право на снижење цене се никако не може поистоветити са правом на накнаду штете. Основна разлика између права на накнаду штете и права на снижење цене огледа се у њиховој различитој сврси. Док је сврха права на снижење цене очување постигнуте уговорне равнотеже уз истовремено усклађивање уговорних обавеза са промењеним околностима, сврха накнаде штете јесте стављање купца у ону материјалну позицију у којој би био да је уговор извршен.⁶

Чл. 50. Конвенције је утицао и на развој права на снижење цене у појединим *soft law* изворима права, као што су Начела европског уговорног права (у даљем тексту: PECL)⁷ и Нацрт оквирних правила (*Draft Common Frame of Reference* – у даљем тексту: DCFR)⁸, као и прописима Европске уније.⁹ Ипак, важно је приметити и да је утицај чл. 50. присутан искључиво у правним изворима у Европи, док један од најзначајнијих *soft law* правних инструмената који се примењује како у континенталном, тако у англосаксонском правном систему, Принципи трговинског права (UPICC), не садрже одредбе о снижењу цене.¹⁰

⁴ Will, M. (1987). *Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law*. Milan: Giuffrè, 368, v.: нпр. чл. 1644. Француског трговачког законика или чл. 441. Немачког трговачког законика.

⁵ Müller-Chen, M. (2010). *Article 50 у Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG), third edition, edited by I. Schwenzer*. Oxford: Oxford University Press, 770. Из тог разлога, током расправа о нацрту Конвенције, постојали су предлози од стране представника англосаксонског правног система да се чл. 50. Конвенције преформулише тако да омогући купцу да од цене одузме износ накнаде штете коју је претрпео због повреде уговора. V.: Gärtner, A. (2000). *Britain and the CISG: The Case for Ratification – A Comparative Analysis with Special Reference to German Law*. Доступно на <https://iicl.law.pace.edu/cisg/scholarly-writings/britain-and-cisg-case-ratification-comparative-analysis-special-reference#iia>; Bergsten, E. E., Miller, A. J. (1979). The Remedy of Reduction of Price. *American Journal of Comparative Law*, 27 (1), 255.

⁶ Ђорђевић, М. (2012). *Обим накнаде штете због повреде уговора о међународној продаји робе*, Београд: Правни факултет у Београду, 58–59.

⁷ Начела европског уговорног права (*Principles of European Contract Law*). Доступно на https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/ V.: Чл. 9:401.

⁸ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (2009). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference*. München, чл. III 3:601.

⁹ European Parliament, *Directive 1999/44/EC on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees*. Brussels, 1999. Видети чл. 3(5).

¹⁰ Fišer Šobot, S. (2017). Calculation of Price Reduction in International Sale of Goods Contracts. *LeXonomica*, 9 (2), 110.

УСЛОВИ ЗА СНИЖЕЊЕ ЦЕНЕ

Први услов за остварење права на снижење цене јесте испорука несаобразне робе. У том смислу, чл. 35, ст. 1. Конвенције поставља стандарде саобразне робе и предвиђа да је продавац дужан испоручити робу у количини, квалитету и врсти како је то предвиђено уговором и паковану или заштићену на начин предвиђен у уговору,¹¹ док чл. 35, ст. 2. Конвенције ближе регулише када се сматра да роба није саобразна уговору, у одсуству другачијег споразума уговорних страна.¹² На купцу је терет доказивања природе и обима несаобразности, а у случају када се не може утврдити да ли је роба несаобразна, таква несигурност иде на штету купца јер је купац тај који мора да докаже да је несаобразност робе постојала у тренутку преласка ризика.¹³

С обзиром на чињеницу да се снижење цене може користити само у случају несаобразности робе, неопходно је да купац обавести продавца о недостатку у складу са чл. 39. Конвенције. Наиме, купац губи право да се позива на недостатак саобразности робе ако о томе није обавестио продавца у разумном року од тренутка када га је открио или морао открити.¹⁴ Садржина обавештења није регулисана Конвенцијом, али по природи ствари, потребно је да се наведе довољно података ради идентификације конкретног недостатка.¹⁵

Према чл. 50. Конвенције купац има право да снизи цену робе без обзира на то да ли је цена већ плаћена или није. Ако је цена плаћена, купац своје право остварује путем захтева продавцу да врати део продајне цене, односно у случају да цена није плаћена, купац је овлашћен да од уговорене цене одузме разлику у вредности робе, обрачунату у складу са правилима Конвенције.¹⁶

На крају, чак и када су испуњени сви услови за коришћење права на снижење цене, продавац има могућност да спречи купца да снизи цену,

¹¹ Чл. 35. Конвенције.

¹² Видети чл. 35, ст. 2. Конвенције.

¹³ Chengwei, L. (2003). *Remedies for Non-performance – Perspectives from CISG, UNIDROIT Principles and PECL*. Доступно на https://iicl.law.pace.edu/sites/default/files/cisg_files/chengwei2.html#154

¹⁴ Чл. 39. Конвенције.

¹⁵ Јовичић, К. (2012). Захтев за снижење цене код уговора о међународној продаји робе. *Правни живот – часопис за правну теорију и праксу*, 11 (3), 359.

¹⁶ Piche, C. (2003). The Convention on Contracts for the International Sale of Goods and the Uniform Commercial Code Remedies in Light of Remedial Principles Recognized under U.S. Law: Are the Remedies of Granting Additional Time to the Defaulting Parties and of Reduction of Price Fair and Efficient Ones. *North Carolina Journal of International Law*, 28 (3), 553.

отклањањем недостатака у смислу чл. 37. или 48. Конвенције. Наиме, према чл. 37. Конвенције, продавац је овлашћен да, у случају да је предао робу пре истека рока за испоруку, испоручи део или количину који недостају или замени несаобразну робу новом саобразном робом или отклони недостатак саобразности испоручене робе, све до датума одређеног за испоруку, под условом да то његово право не проузрокује купцу ни неразумне непогодности ни неразумне трошкове.¹⁷ На сличан начин, чл. 48. Конвенције уређује право продавца да, после истека рока за испоруку, на свој трошак отклони

„...свако неизвршење својих обавеза ако је у стању да то учини без неразумног одлагања и без наношења купцу неразумних непогодности или неизвесности да ће му продавац накнадити трошкове које је с тим у вези имао.“¹⁸

Дакле, ако продавац отклони недостатак, било пре истека рока за испоруку или након њега, једнакост међу уговорним странама је поново успостављена и природно је да купац нема право на снижење цене чија је сврха управо постизање те једнакости. Судска пракса потврђује да купац има обавезу да допусти продавцу да отклони недостатак, те ако одбије да прими испоруку у складу са чл. 37. или 48. Конвенције, купац нема право на снижење цене.¹⁹ Штавише, чак и у случају да је купац захтевао снижење цене, ако продавац након тога отклони недостатак, купац губи право на снижење, односно то право је подвргнуто „раскидном услову који се огледа у понуди продавца да отклони недостатак“.²⁰

НАЧИН ОБРАЧУНА СНИЖЕЊА ЦЕНЕ

Приликом примене чл. 50. Конвенције, прихвата се пропорционални метод рачунања који подразумева да је однос између снижене и уговорене цене једнак односу између вредности испоручене робе у време испоруке и хипотетичке вредности саобразне робе.²¹ Дакле, ради се о апстрактном

¹⁷ Чл. 37. Конвенције.

¹⁸ Чл. 48. Конвенције.

¹⁹ Видети *Acrylic blankets case*, Oberlandesgericht Koblenz, 2 U 31/96, пресуда донета 31. јануара 1997. године; *Canned food case*, Turun hovioikeus, S 97/324, пресуда донета 12. новембра 1997. године.

²⁰ Will, M. (1987). *Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law*. Milan: Giuffrè, 773.

²¹ Schlechtriem, P. (1998). *Commentary on the UN Convention of the International Sale of Goods (CISG)*. Munchen: C. H. Beck, 441.

односу који не представља просту разлику између вредности саобразне и несаобразне робе (тзв. линеарни метод),²² већ се формула за израчунавање снижене цене изводи управо на основу једнакости односа цене и вредности робе (снижена цена/уговорена цена = вредност испоручене робе/вредност саобразне робе). Из тога следи да се снижена цена израчунава на следећи начин²³:

$$\frac{\text{вредност испоручене робе}}{\text{хипотетичка вредност саобразне робе}} \times \text{уговорена цена.}$$

Треба имати у виду да се приликом примене пропорционалног метода, вредност саобразне робе не изједначава са уговореном ценом робе, имајући у виду да се вредност робе у тренутку испоруке често разликује од вредности у време закључења уговора.²⁴ Највећа разлика између пропорционалног и линеарног метода испољава се управо у ситуацији када је вредност робе у тренутку испоруке другачија од момента закључења уговора јер у случају да такве промене вредности нема, свеједно је који ће метод бити примењен, добија се исти резултат.²⁵ Начин израчунавања снижења цене је једноставнији код квантитативних недостатака у односу

²² Станивуковић, М., Драшкић, М. (2005). *Уговорно право међународне трговине*. Београд: Службени лист СЦГ, 468. О различитим методама обрачуна накнаде штете и снижења цене видети код Ђорђевић, М. (2012). *Обим накнаде штете због повреде уговора о међународној продаји робе*. Београд: Правни факултет у Београду, 60–63 и Fišer Šobot, S. (2017). Calculation of Price Reduction in International Sale of Goods Contracts. *LeXonomica*, 9 (2), 112–113.

²³ Ову формулу примењују и судови приликом примене чл. 50. Конвенције. Видети нпр. *Furniture case II*, Pretura di Locarno Campagna, 6252, пресуда донета 27. априла 1992. године. Суд је истакао да се, у складу са успостављеном судском праксом, снижење цене врши према релативном методу обрачуна: снижена цена је у истом односу са уговореном ценом као објективна вредност несаобразне робе са вредношћу саобразне робе.

²⁴ Han, K. (2016). A Study on Price Reduction under CISG and Issues. *The International Commerce and Law Review*. 59 (1), 50.

²⁵ Нпр. ако је купац купио пшеницу прве класе чија је тржишна вредност у време закључења уговора 1.000 динара, а испоручена му је пшеница треће класе чија је вредност 600 динара, линеарном методом обрачуна дошли бисмо до износа снижења цене од 400 динара (1000 – 600 = 400). Ако бисмо користили пропорционални метод, снижена цена би износила 600 динара (600/1.000 × 1.000 = 600), односно износ за који је потребно снизити цену представља поново износ од 400 динара. Међутим, ако је од времена закључења уговора до испоруке, тржишна вредност пшенице прве класе пала на вредност од 800 динара, а пшеница треће класе вреди 600 динара, применом линеарног метода цену би требало снизити за износ од 200 динара (800 – 600 = 200), али се применом релативног метода добија износ од 250 динара (1.000 – (600/800 × 1.000) = 250).

на квалитативне, док највећи изазов свакако представља *aliud*, имајући у виду тешкоће поређења различитих врста робе (испоручене робе која није уговорена и уговорене робе).²⁶ Свакако да примена чл. 50. Конвенције није обавезна и уговором може бити предвиђен другачији начин обрачуна снижене цене, али ако се примењује чл. 50. обавезна је примена пропорционалног метода.²⁷

Време утврђивања вредности робе

Према чл. 50. Конвенције купац може да снизи цену

„...сразмерно разлици између вредности стварно испоручене робе у време испоруке према вредности коју би у то време имала роба саобразна уговору“.²⁸

Дакле, сама Конвенција као релевантно време у коме се утврђују вредности робе ради поређења предвиђа време испоруке робе. Такође, аутономни извори права, PECL и DCFR не одступају у том погледу од Конвенције, иако користе другачију терминологију што је последица чињенице да је право на снижење цене регулисано на општи начин, за све уговоре на које се може одредба применити, а не само уговор о продаји.²⁹

Ако време испоруке није регулисано самим уговором о продаји робе, примењује се чл. 31. Конвенције.³⁰ У том смислу, време испоруке представља алтернативно тренутак у коме је роба предата првом превозиоцу, односно стављена на располагање купцу. Формулација „стварно испоручена роба“ подразумева да се узима у обзир време када је испорука заиста извршена, а не уговорено време испоруке.³¹

Ово решење одступа од одредаба појединих правних система,³² али и одредаба ULIS које за релевантно време утврђују време закључења уго-

²⁶ Здравковић, У. (2022). Право купца на смањење цене услед продавчеве повреде уговора о међународној продаји робе. *Право и привреда*, 60 (2), 328.

²⁷ Fišer Šobot, S. (2017). Calculation of Price Reduction in International Sale of Goods Contracts. *LeXonomica*, 9 (2), 114.

²⁸ Чл. 50. Конвенције.

²⁹ V.: чл. 9:401, ст. 1. PECL и чл. III.–3:601, ст. 1. DCFR.

³⁰ V.: чл. 31. Конвенције.

³¹ Fišer Šobot, S. (2017). *Op. cit.*, 116.

³² Нпр. v.: чл. 441, ст. 3. Немачког грађанског законика (Bürgerliches Gesetzbuch); чл. 498. Закона о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89. – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003. – Уставна повеља и *Службени лист РС*, бр. 18/2020. Такође, видети чл. 711, ст. 2. Нацрта грађанског законика Републике Србије.

вора.³³ Приликом доношења Конвенције предлог у погледу релевантног времена утврђивања вредности робе потекао је од представника Норвешке и о том предлогу се дискутовало како приликом расправе о самом предлогу, тако и приликом коначног одобравања формулације чл. 50.³⁴

До промене у односу на ULIS дошло је из два основна разлога. Пре свега, истакнуто је да је могуће да у тренутку закључења уговора роба још увек не постоји, те се њена вредност не може утврдити. С друге стране, купцу је олакшан избор између накнаде штете и снижења цене, будући да је релевантно време за обрачун код оба правна средства управо време испоруке.³⁵ Делегација Норвешке је сматрала да променом времена утврђивања вредности робе, снижење цене постаје адекватна замена за накнаду штете.³⁶ Са становишта правне сигурности, предност се даје времену испоруке које се лакше утврђује него време закључења уговора.³⁷

Разлика између утврђивања вредности робе у време испоруке у односу на време закључења уговора долази до изражаја само у ситуацији када дође до несразмерне промене тржишне цене у периоду од закључења уговора до испоруке. Узмимо за пример да су уговорне стране уговориле продају пшенице прве класе чија је тржишна цена у тренутку закључења уговора била 1.000 динара, уговорена цена је такође износила 1.000 динара, а продавац је испоручио пшеницу треће класе чија је тржишна цена у тренутку закључења уговора била 500 динара. Ако тржишна цена остане иста до тренутка испоруке, снижена цена износиће 500 динара ($500/1000 \times 1.000$) без обзира да ли као релевантно време узмемо у обзир закључење уговора или испоруку. Ако до тренутка испоруке дође до повећања тржишне цене за 50 %, тако да вредност пшенице прве класе у тренутку испоруке буде 1.500 динара, а треће класе 750 динара, снижена цена поново износи 500 динара, без обзира на релевантно време утврђивања вредности робе. Наиме, у првој варијанти, ако је релевантан тренутак закључења уговора, до снижења цене долази се тако што се 500 динара (вредност несаобразне робе у тренутку закључења уговора) подели са 1.000 (вредност саобразне робе у тренутку закључења уговора) и помножи са 1.000 (уговорена цена). У другој варијанти, односно ако је релевантан тренутак испоруке, до износа снижене

³³ Видети чл. 46. ULIS.

³⁴ Summary Records of Meetings of the First Committee. Доступно на https://icl.law.pace.edu/sites/default/files/cisg_files/Meeting23.html

³⁵ Will, M. (1987). *Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law*. Milan: Giuffrè, 369.

³⁶ Summary Records of Meetings of the First Committee. *Op. cit.*

³⁷ Ловичић, К. (2012). Захтев за снижење цене код уговора о међународној продаји робе. *Правни животи – часопис за правну теорију и праксу*. 11 (3), 361.

цене долази се тако што се 750 динара (вредност саобразне робе у тренутку испоруке) подели са 1.500 (вредност саобразне робе у тренутку испоруке) и помножи са 1.000 (уговорена цена). Дакле, у оба случаја се добија износ од 500 динара и потпуно је неважно да ли се као релевантно време предвиђа време закључења уговора или испоруке робе. Међутим, ако се вредност пшенице прве класе до тренутка испоруке повећа за 20 %, а треће класе за 80 %, ситуација је другачија. Снижена цена ће износити 500 динара ако је релевантно време тренутак закључења уговора, али ће износити 750 динара ако се ради о тренутку испоруке ($900/1.200 \times 1.000$). Дакле, у овој ситуацији купац у тренутку испоруке задржава робу која је лошијег квалитета, али веће тржишне вредности, због чега је основано да снижење цене буде мање. Заправо, профитабилност куповине је мања у случају када се, у периоду од закључења уговора до испоруке, цена испоручене, али несаобразне робе повећа за већи проценат у односу на саобразну робу.³⁸ У обрнутој ситуацији, ако би се вредност пшенице прве класе смањила за 20 %, а треће класе за 60 %, снижена цена би износила 250 динара, те би продавац заправо сносио ризик чињенице да је испоручио робу лошијег квалитета која је уједно и мање тржишне вредности од саобразне робе. На тај начин, узимањем у обзир време испоруке уместо време закључења уговора, долази до правичне расподеле ризика између уговорних страна.³⁹

Међутим, тумачење времена испоруке у складу са чл. 31. Конвенције може да доведе до компликација у случају када испорука подразумева превоз робе, а имајући у виду да ће купац преузети робу и имати прилику да је прегледа и обавести продавца о недостацима тек након испоруке.⁴⁰ Поставља се питање да ли се вредност робе процењује у тренутку испоруке у смислу чл. 31, ст. 1. Конвенције или у тренутку када купац заиста стекне државину над робом. Иако постоје аутори који сматрају да би вредност робе требало утврдити тек након што роба стигне на крајње одредиште,⁴¹ чини се да овакво тумачење није адекватно из више разлога. Пре свега, Конвенција је прилично јасно одредила да се узима у обзир „време испоруке“, те како је испорука регулисана Конвенцијом,

³⁸ Enderlein F., Maskow, D. (1992). *International Sales Law*, New York: Oceana Publications, 198.

³⁹ Видети детаљније код Will, M. (1987). *Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law*. Milan: Giuffrè, 370–371.

⁴⁰ Huber, P., Mullis, A. (2007). *The CISG: A new textbook for students and practitioners*. Munich: Sellier European Law Publishers, 253.

⁴¹ Видети нпр. Müller-Chen, M. (2010). *Article 50 – Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG), third edition, edited by I. Schwenzler*. Oxford: Oxford University Press, 775–776.

укључујући и питање у ком тренутку се сматра да је испорука извршена, очигледно је да сам текст Конвенције не оставља простор за шире тумачење одредаба о времену испоруке. Такође, испорука представља једнострану радњу продавца и сматра се извршеном када продавац предузме све што је потребно за испоруку робе, те време испоруке представља тренутак предаје робе првом превозиоцу.⁴² На крају, потребно је осврнути се и на одредбе Конвенције о преласку ризика које су у супротности са потенцијалним ширим тумачењем „времена испоруке“. Наиме, будући да, у случају када је потребно извршити превоз робе, ризик прелази са продавца на купца када је роба дата првом превозиоцу,⁴³ односно време испоруке одговара времену преласка ризика, није оправдано да се вредност робе одређује након тог тренутка с обзиром на чињеницу да роба може да изгуби вредност и у току превоза, али продавац не може да сноси последице таквог губитка вредности јер је ризик прешао на купца.⁴⁴

Иако судови често примењују чл. 50. Конвенције тако што тумаче „време испоруке“ у складу са чл. 31,⁴⁵ у судској пракси су забележени и случајеви где се одступило од одредаба Конвенције тако што релевантно време није био уговорени тренутак испоруке, већ моменат када је роба стигла на коначну дестинацију. Нпр. у једном случају је суд истакао да је, у ситуацији када је продавац имао обавезу да обезбеди амбалажу, чињеница да је роба оштећена током превоза услед неадекватне амбалаже, те да на коначном одредишту роба није имала никакву вредност, оправдано да се „време испоруке“ тумачи као време када је роба стигла на коначно одредиште предвиђено уговором, односно када је роба постала доступна купцу.⁴⁶

⁴² Fišer Šobot, S. (2017). Calculation of Price Reduction in International Sale of Goods Contracts. *LeXonomica*, 9 (2), 117.

⁴³ Видети чл. 67, ст. 1. Конвенције.

⁴⁴ Fišer Šobot, S. (2017). *Op. cit.*

⁴⁵ V.: нпр. *C.V. I.S. Trading v. B.V. Vadotex*, Hof Van Beroep Antwerp, 1995/AR/1558, пресуда донета 4. новембра 1998. године; *Furniture case II*, Pretura di Locarno Campagna, 6252, пресуда донета 27. априла 1992. године.

⁴⁶ V.: нпр. *Wine bottles case*, Oberlandesgericht Koblenz, 2 U 923/06, пресуда донета 14. децембра 2006. године. У конкретном случају, тужилац, италијански произвођач винских боца, тужио је купца из Немачке за исплату продајне цене за испоручене боце након што је купац одбио да плати цену. Купац је тврдио да боце, услед неадекватне амбалаже, нису биле погодне за употребу. Уговорена је испорука „франко фабрика“, те се испорука сматрала извршеном стављањем робе на располагање купцу у фабрици продавца. Продавац је тврдио да је, ради примене чл. 50. Конвенције, неопходно да се пореди вредност боца у време и на месту испоруке, односно пре транспорта од стране превозиоца са боцама које су у то време биле адекватно упаковане, те да су обе вредности једнаке, услед чега купац нема право на снижење цене, већ само на накнаду штете. Међутим, суд је сматрао да, ако су недостаци амбалаже

На крају, постоји и гледиште да у појединим ситуацијама постоје изузеци када није битно чак ни време када роба стигне до крајњег одређишта, већ тренутак када купац преузме или је требало да преузме робу. Овакав став оправдава се захтевом да се за различите начине испоруке и самим тим различите тренутке када се сматра да је испорука извршена, успостави униформно правило, те се сматра да се такав захтев може испунити тако што ће концепт „времена испоруке“ обухватити, поред радњи продавца, додатно и радње купца, односно преузимање робе од стране купца.⁴⁷ Међутим, на овај начин се поново долази до ширег тумачења одредаба Конвенције која јасно одређује „време испоруке“ као релевантно време за утврђивање вредности робе ради обрачуна снижења цене.

Место утврђивања вредности робе

За разлику од времена релевантног за утврђивање вредности робе које, иако изазива одређене дискусије у теорији и судској пракси, ипак има основ у Конвенцији, место утврђивања вредности, односно тржиште које ће се узети у обзир, уопште није регулисано Конвенцијом.⁴⁸ Из тог разлога, исцрпне дискусије су вођене у погледу овог питања приликом доношења Конвенције, а питања која су тада разматрана, остају актуелна и данас.

Наиме, представници појединих држава⁴⁹ предлагали су да се у чл. 50. Конвенције предвиди место одређивања вредности несаобразне робе и то тако што ће се узети у обзир место пословања или редовног боравишта купца. Имајући у виду да се цене разликују у различитим местима, сматрало се да је потребно прецизирати место одређивања вредности робе, те да највише оправдања има решење које штити интересе

били таквог степена да нису дозвољавали безбедан превоз робе до коначног одређишта, онда је купац овлашћен на потпуно снижење цене.

⁴⁷ Müller-Chen, M. (2010). *Article 50 – Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG), third edition, edited by I. Schwenzer*. Oxford: Oxford University Press, 776.

⁴⁸ DCFR и PECL такође не регулишу место релевантно за утврђивање вредности робе. V.: Чл. 9:401, ст. 1. PECL и чл. III.–3:601, ст. 1. DCFR.

⁴⁹ Представници Аргентине, Шпаније и Португалије поднели су заједнички предлог да се чл. 50. измени тако што ће се на крају прве реченице одредбе додати речи „у месту пословања или редовног боравишта купца“. V.: United Nations Conference on Contracts for the International Sale of Goods, *Official Records – Documents of the Conference and Summary Records of the Plenary Meetings and of the Meetings of the Main Committees*. Доступно на: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/a-conf-97-19-ocred-eng.pdf>

купца, као повређене стране.⁵⁰ Међутим, преовладао је став да се остане при решењу из ULIS, односно да изостане одређење релевантног места од стране Конвенције. Истакнуто је да се ради о компликованом питању, те да није основана тврдња да купцу увек одговарају цене у његовом месту пословања, будући да постоји могућност да купац намерава да робу препрода.⁵¹ Дакле, купац сноси ризик које ће се место узети у обзир приликом снижења цене, будући да постоји правна празнина, те питање релевантног места решавају судови.

Већински став доктрине је да, у складу са смислом и циљем одредбе о снижењу цене, релевантно место мора бити место извршења испоруке од стране продавца.⁵² Наиме, полази се од чињенице да су место и време обрачуна блиско повезани.⁵³ Међутим, ово правило се коригује тако што се у ситуацијама када се роба превози или када се продаје роба током превоза, одступа од начина одређења испоруке у складу са чл. 31, ст. 1, т. а) Конвенција, када се испорука састоји од предаје робе првом превозиоцу већ се узима се у обзир место коначног одредишта робе.⁵⁴ Полази се од чињенице да купац тек у моменту када роба стигне на крајње одређене стиче могућност да робу прегледа и утврди недостатке.⁵⁵ Дакле, правило релевантног места испоруке уз корекцију код робе која се превози, подразумева да се чл. 31. Конвенције рашчлањује спрам тога да ли се роба превози или ставља на располагање купцу у одређеном месту. У случају када се испорука састоји у предаји робе првом превозиоцу ради достављања купцу,⁵⁶ одлучујуће је место крајњег одредишта робе. Али када се испорука састоји у стављању робе на располагање купцу на одре-

⁵⁰ Summary Records of Meetings of the First Committee. Доступно на https://icl.law.pace.edu/sites/default/files/cisg_files/Meeting23.html, paras. 45–46.

⁵¹ Нпр. *Date-Bah*, представник Гане, истакао је да не сматра да чињеница да предвиђено време испоруке подразумева да се процена вредности робе врши у месту испоруке, те је његова делегација предност дала постојећем тексту који не садржи одређење места утврђивања вредности робе. Представници Канаде и Индије сложили су се са изостављањем спомињања било каквог места у чл. 50.

⁵² V.: Enderlein, F., Maskow, D. (1992). *International Sales Law*. New York: Oceana Publications, 197; Huber, P., Mullis, A. (2007). *The CISG: A new textbook for students and practitioners*. Munich: Sellier European Law Publishers, 253.

⁵³ Јовичић, К. (2012). Захтев за снижење цене код уговора о међународној продаји робе. *Правни животић – часопис за правну теорију и праксу*. 11(3), 365.

⁵⁴ Müller-Chen, M. (2010). *Article 50 – Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG), third edition, edited by I. Schwenzer*. Oxford: Oxford University Press, 555.

⁵⁵ Јовичић, К. (2012). Захтев за снижење цене код уговора о међународној продаји робе. *Правни животић – часопис за правну теорију и праксу*. 11(3), 366

⁵⁶ Чл. 31, ст. 1, т. а) Конвенције.

ђеном месту,⁵⁷ вредност робе приликом снижења цене одређује се према ценама важећим у месту у коме се роба ставља на располагање.

Међутим, чињеница је да не постоји конкретан основ у Конвенцији за разликовање места одређивања вредности робе на основу различитих начина испоруке. Посебно се мора имати у виду и да је време испоруке одлучујуће приликом обрачуна снижења цене, те се поставља питање оправданости одступања у погледу места утврђивања вредности. На крају, потребно је узети у обзир и правила о преласку ризика на купца. Снижење цене омогућава купцу да добије одређену врсту накнаде за несаобразност која постоји у тренутку преласка ризика, те одступање од места испоруке као кључне одреднице за утврђивање вредности робе, представљало би превелико оптерећење за продавца.⁵⁸

С друге стране, постоји предлог да се место одређивања вредности робе утврђује у три корака. Прво, релевантно је место првог одредишта које је предвиђено уговором. Ако у том месту не постоји текућа цена робе, предност се даје месту испоруке несаобразне робе. На крају, у случају недостатака текуће цене у месту испоруке, купац има право избора између места пословања купца или продавца. Предност места коначног одредишта робе, као приоритетног решења, јесте у уској повезаности са интересима купца, а обухваћене су и генеричне и индивидуално одређене ствари, као и испоруке до места пословања купца или неког другог места.⁵⁹

Судови такође доносе различите одлуке у погледу релевантног места приликом обрачуна снижења цене. Нпр. у случају *Marble slabs* суд је путем аналогије са чл. 76. Конвенције,⁶⁰ закључио да је одлучујуће место испоруке робе.⁶¹ С друге стране, у једном случају из арбитражне праксе,

⁵⁷ Чл. 31, ст. 1, т. б) и в) Конвенције.

⁵⁸ Fišer Šobot, S. (2017). Calculation of Price Reduction in International Sale of Goods Contracts. *LeXonomica*, 9(2), 120.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Чл. 76. Конвенције – „(1) Ако је уговор раскинут, а постоји текућа цена за робу, страна која захтева накнаду штете може, ако није извршила куповину или продају ради покрића на основу чл. 75, добити разлику између цене предвиђене уговором и текуће цене у тренутку раскида, као и сваку другу накнаду штете која јој припада на основу чл. 74. Међутим, ако је страна која захтева накнаду штете раскинула уговор после преузимања робе, примениће се текућа цена у тренутку преузимања робе, а не текућа цена у тренутку раскида.

(2) У смислу претходног става узима се у обзир текућа цена у месту где је испорука требало да буде извршена или, ако у том месту нема текуће цене, цена у другом месту које може разумно послужити у ту сврху водећи рачуна о разлици у трошковима превоза робе.“

⁶¹ *Marble slabs case*, Oberlandesgericht Graz, 6 R 194/95, пресуда донета 9. новембра 1995. године.

дошло се до закључка да је у складу са чл. 50. Конвенције потребно снизити цену у складу са ценама важећим у месту коначног одредишта робе или месту седишта купца.⁶²

У сваком случају, чињеница је да Конвенција оставља отвореним питање места у коме ће се утврдити вредност робе. Такође, не могу се занемарити ни *travaux préparatoires* Конвенције који указују на већинску одлуку делегација да ово питање не реше на исти начин као и време испоруке, те се самим тим не може олако закључити да се време и место утврђивања вредности робе подударају. Право на снижење цене припада купцу и установљено је ради заштите његових интереса од којих се мора поћи приликом давања одговора на питање релевантног места. У том смислу, купцу ће у већини случајева одговарати цене у месту коначног одредишта робе. Ипак, ни овакав закључак не може се узети за основ успостављања униформног правила јер је у колизији са правилима Конвенције о преласку ризика, а и не може се са сигурношћу тврдити које место је универзално прихватљиво и од највећег интереса за све купце. Из наведених разлога, може се закључити да је приликом доношења Конвенције заузет исправан став да је на судовима да цене околности сваког појединог случаја, на основу чега ће креирати одговарајуће правило.

ЗАКЉУЧАК

Поједини аспекти права на снижење цене, као једног од правних средстава купца које Конвенција предвиђа у случају испоруке несаобразне робе, предмет су различитих дискусија, како у теорији, тако и у судској пракси. Једно од питања које свакако завређује посебну пажњу јесте начин обрачуна снижења цене приликом остваривања овог права од стране купца. О појединим питањима начина обрачуна се детаљно расправљало приликом доношења саме Конвенције, али са различитим исходом. Наиме, релевантно време утврђивања вредности робе приликом обрачуна је већ било регулисано у ULIS, али је доношењем Конвенције промењено тако да се узима у обзир време испоруке робе, а не време закључења уговора о продаји. Разлози за овакав заокрет у регулисању права на снижење цене били су оправдани, будући да постоји могућност

⁶² *Containers case I*, Arbitration Court attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry, VB/94131, пресуда донета 5. децембра 1995. године. Суд је истакао у пресуди да је у складу са чл. 50. Конвенције, релевантно снижење цене према ценама важећим у месту одредишта робе које је познато продавцу или месту седишта купца.

да роба још увек не постоји у тренутку закључења уговора, услед чега је олакшано коришћење правног средства. Такође, у ситуацији која доводи до разлика између вредности робе у време закључења уговора и испоруке робе, а то је промена цене робе на тржишту у периоду од закључења уговора до испоруке робе, правично је подељен ризик између купца и продавца у погледу висине снижења цене. С друге стране, иако поједини аутори, поткрепљени и одговарајућим судским пресудама, сматрају да су оправдана одступања од времена испоруке у корист времена пристизања робе на крајње одредиште у случају превоза робе, чини се да овакви ставови нису поткрепљени самим текстом чл. 50. Конвенције који изричито предвиђа време испоруке као релевантно приликом обрачуна.

За разлику од времена, место утврђивања вредности робе није било регулисано ни у ULIS, нити се уопште спомиње у Конвенцији, као ни у *soft law* изворима који предвиђају право на снижење цене. Иако се на конференцији приликом доношења Конвенције жестоко расправљало о овом питању, предлози различитих делегација су одбијени, те би се могло закључити да је постигнут консензус о несагласности чиме је изабран лакши пут – правна празнина и пребацивање „лопте“ на терен судова. Наравно, ни правни теоретичари нису могли да заобиђу питање релевантног места приликом анализе чл. 50. Конвенције, те се дошло до различитих закључака, од места седишта купца, преко места испоруке, места крајњег одредишта, до изналагања нових решења попут одређивања места утврђивања вредности робе у три корака. Ипак, чини се да је одлука да се питање релевантног места остави отвореним оправдана, те да је на судовима да, узимајући у обзир околности конкретног случаја, укључујући превасходно садржину уговора о продаји и начин испоруке, утврде вредност робе у месту које погодује интересима купца, али уз поштовање одредаба Конвенције, посебно одредаба о релевантном времену утврђивања вредности робе, као и одредаба о преласку ризика.

ЛИТЕРАТУРА

Књиге и чланци

- Bergsten, E. E., Miller, A. J. (1979). The Remedy of Reduction of Price, *American Journal of Comparative Law*, 27 (1), 255–277.
- Will, M. (1987). *Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law*. Milan: Giuffrè.
- Der Reichstag, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Berlin, 1900, превод доступан на https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1906
- Der Reichstag, *Handelsgesetzbuch*. Berlin, 1900, превод доступан на https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_hgb/englisch_hgb.pdf

- Ђорђевић, М. (2012). *Обим накнаде штете због повреде уговора о међународној продаји робе*. Београд: Правни факултет у Београду.
- Enderlein, F., Maskow, D. (1992). *International Sales Law*. New York: Oceana Publications.
- Здравковић, У. (2022). Право купца на смањење цене услед продавчеве повреде уговора о међународној продаји робе. *Право и привреда*, 60 (2), 317–334.
- Јовичић, К. (2012). Захтев за снижење цене код уговора о међународној продаји робе. *Правни живот – часопис за правну теорију и праксу*, 11 (3), 353–368.
- Müller-Chen, M. (2010). *Article 50 – Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG), third edition, edited by I. Schwenzer*. Oxford: Oxford University Press.
- Piche, C. (2003). The Convention on Contracts for the International Sale of Goods and the Uniform Commercial Code Remedies in Light of Remedial Principles Recognized under U.S. Law: Are the Remedies of Granting Additional Time to the Defaulting Parties and of Reduction of Price Fair and Efficient Ones. *North Carolina Journal of International Law*, 28 (3), 519–566.
- Sondahl, E. (2003). Understanding the Remedy of Price Reduction: A Means to Fostering a More Uniform Application of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. *Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration*, 255–276.
- Станивуковић, М., Драшкић, М. (2005). Уговорно право међународне трговине. Београд: Службени лист СЦГ.
- Schlechtriem, P. (1998). Commentary on the UN Convention of the International Sale of Goods (CISG). Munchen: C. H. Beck.
- Schwenzer, I., Fountoulakis, C. (2007). *International Sales Law*. Oxford: Routledge-Cavendish.
- Fišer Šobot, S. (2017). Calculation of Price Reduction in International Sale of Goods Contracts. *LeXonomica*, 9 (2), 109–124.
- Han, K. (2016). A Study on Price Reduction under CISG and Issues. *The International Commerce and Law Review*, 59 (1), 45–62.
- Huber, P., Mullis, A. (2007). *The CISG: A new textbook for students and practitioners*. Munich: Sellier European Law Publishers.

Прописи и soft law извори

- The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL). *United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*. Vienna, 1980.
- The International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT). *Uniform Law on the International Sale of Goods*. Hague, 1964.
- Code de commerce*, Paris, 1807, превод на енглески језик доступан на <https://wipolex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/fr/fr199en.html>
- Commission on European Contract Law. *Principles of European Contract Law*. Hague, 1999.

- Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference*. München, 2009.
- European Parliament. *Directive 1999/44/EC on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees*. Brussels, 1999.
- Нацрт Грађанског Законика Републике Србије. Доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/files/NACRT.pdf>.
- Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89. – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003. – Уставна повеља и *Службени лист РС*, бр. 18/2020.

Судска пракса

- Acrylic blankets case*, Oberlandesgericht Koblenz, 2 U 31/96, пресуда донета 31. јануара 1997. године.
- Canned food case*, Turun hovioikeus, S 97/324, пресуда донета 12. новембра 1997. године.
- Furniture case II*, Pretura di Locarno Campagna, 6252, пресуда донета 27. априла 1992. године.
- C.V. I.S. Trading v. B.V. Vadotex*, Hof Van Beroep Antwerp, 1995/AR/1558, пресуда донета 4. новембра 1998. године.
- Wine bottles case*, Oberlandesgericht Koblenz, 2 U 923/06, пресуда донета 14. децембра 2006. године.
- Marble slabs case*, Oberlandesgericht Graz, 6 R 194/95, пресуда донета 9. новембра 1995. године.
- Containers case I*, Arbitration Court attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry, VB/94131, пресуда донета 5. децембра 1995. године.

Интернет извори

- Chengwei, L. (2003). Remedies for Non-performance – Perspectives from CISG, UNIDROIT Principles and PECL. Доступно на https://iicl.law.pace.edu/sites/default/files/cisg_files/chengwei2.html#154
- Gärtner, A. (2000). *Britain and the CISG: The Case for Ratification – A Comparative Analysis with Special Reference to German Law*. Доступно на <https://iicl.law.pace.edu/cisg/scholarly-writings/britain-and-cisg-case-ratification-comparative-analysis-special-reference#iia>
- Official Records – Documents of the Conference and Summary Records of the Plenary Meetings and of the Meetings of the Main Committees*. Доступно на: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/a-conf-97-19-ocred-eng.pdf>
- Summary Records of Meetings of the First Committee. Доступно на: https://iicl.law.pace.edu/sites/default/files/cisg_files/Meeting23.html